

MEGEMLEKEZÉS

EMLEKEZÉS SÁRINGER GYULA AKADÉMIKUSRA, VISSZATEKINTÉS A BUDAPESTI NÖVÉNYVÉDELMI KUTATÓ INTÉZET KESZTHELYI LABORATÓRIUMÁRA ÉS AZ EGYETEMRE

Horváth József

*Pannon Egyetem, Georgikon Kar,
Növényvédelmi Intézet, Növénykórtan
és Mikrobiológia Osztály*

8360 Keszthely, Deák F. u. 16.

*E-mail: h11895hor@ella.hu; ppi@georgikon.hu;
horvatjosef936@gmail.com*

*Az elhunytak életét az élők emlékezete őrzi.¹
Sáringer Gyula tíz éve eltávozott,
de emlékezetünkben nem halt meg.*

Prológus

Amikor 2018 decemberében felkérést kaptam ennek az előadásnak a megtartására, akkor hatvanegy évvel ezelőtt 1957 advent-jének egyik várakozással teli napjára gondoltam vissza. Sáringer Gyula (1928–2009) meghívására Rainiss Lajos (1916–1974) volt akadémiai tanárral – akit az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményei miatt koholt vádakkal eltávolítottak a keszthelyi Mezőgazdasági Akadémiáról – látogatást tettünk a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet Keszthelyi Laboratóriumában, amelyet az amerikai burgonyabogár (*Leptinotarsa decemlineata* Say) 1947. évi magyarországi (Hédervár) megjelenését követően, annak a

Szovjetunió felé történő terjedésének megakadályozása és kutatása céljából, elsősorban politikai, politikai-gazdasági okok alapján építettek fel. A laboratórium Keszthelyen a Vásártér-i gyümölcskertészet egykori területén (ma Vásártéri lakótelep) épült fel, amelynek megnyitására 1958. januárjában került sor. A laboratóriumot és az abban folyó kutatásokat Jermy Tibor (1917–2014) irányította. A vele dolgozó Sáringer Gyula 1956 végén költözött Keszthelyre a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézetből. A laboratórium Keszthelyen történő felépítését két tényező indokolta. Az egyik az volt, hogy a burgonyabogár 1947. július 17-i hédervári megjelenése után az 1950-es évek elején Keszthelyen érte el a károsító elterjedésének keleti határát. A másik szempont – amely talán még fontosabb volt – az 1954 óta működő keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia és a Délnyugat-Dunántúli Mezőgazdasági Kísérleti Intézet keszthelyi jelenléte, amely az intézmények közötti oktatási-kutatási együttműködést prognosztizálta.

¹ „Vita moratuorum in memoria vivorum est posita”.

Az első találkozás

Sáringer Gyulával az első találkozásra 1957 adventjében, életünk várakozással teli idején került sor. Friss akadémiai diplomával, és az 1956-os forradalom és szabadságharcban való részvételem rossz ajánlólevelével, valamint Rainiss Lajos akadémiáról koholt vádakkal történő elbocsátásával 1957. december 1-én abban a kegyelemben részesültünk, hogy Belák Sándor (1919–1978) a keszthelyi Délnyugat-Dunántúli Mezőgazdasági Kísérleti Intézet igazgatója származásának írott és íratlan erkölcsi törvényei, humánuma, tudománypártoló tevékenysége és politikai elfogadottsága alapján felvételt nyertünk intézetébe. Az intézet Vásártér-i kúriájának, az un. „kiskastélynak” a könyvtárszobájában – kutatási feltételek nélkül – kaptunk helyet azzal a feladattal, hogy megszervezzük azt a Növényvédelmi Csoportot, amelynek feladata az akkori intézethez kapcsolódó növényvédelmi problémák kutatása volt. Rainiss Lajos a burgonyafonálférgekkel és a ragadozó halak táplálékválasztásával, én pedig a magyarországi burgonyavírusok elterjedésével és az intézet marietapusztai, Barsy Sarolta (1903–1980) nemesítő által vezetett Burgonyanemesítő Telep virológiai problémáival, elsősorban a burgonya vírusok diagnosztikájával foglalkoztam.

Ilyen előzmények után került sor Sáringer Gyula meghívására a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet Keszthelyi Laboratóriumába azzal a céllal, hogy együttműködjünk és

össze- hangoljuk kutatási feladatainkat. A meghívásra, a megismerkedésre az a bizalom és emberbaráti szeretet adott alkalmat, amely 1920/1930-as évek gyermekembereinek (ma már veteránoknak)² emlékeit és élettapasztalatait összekötötte. Talán nem véletlen, hogy a találkozás során ismerhettük meg egymást igazán, amely olyan erősnek bizonyult, hogy túlnőtt több évtizedes emberi és szakmai kapcsolatokon.

A találkozás során ismerhettük meg a 17 éves kaposvári gimnazista Sáringer Gyula 1945. január 28-án leventeként történő elhurcolását szülőházának, a nagybajomi (Somogy-megye) 16–48 év közötti férfiakkal, és azokat a megrázó élményeket, amelyet a Drezdáig tartó út során elszenvedett és amelyet, a felégetett üszkös Drezda látképe nyújtott. Elmesélte orosz hadifogságba kerülését és hazatérését Nagybjombba. A kaposvári Állami Somssich Pál Gimnáziumban 1947-ben folytatta és fejezte be tanulmányait. Ezt követően 1947-ben elkezdte az Agrártudományi Egyetem Budapesti Osztályán egyetemi tanulmányait, amelyet Gödöllőn fejezett be 1951. június 27-én. Elmondta azt is, hogy az egyetemen Manninger Gusztáv Adolf (1910–1982) rovaratan-professzor előadásainak hatására választotta a rovar-tani pályát és az ő közbenjárására került 1951. július 15-ével a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet Szelényi Gusztáv (1904–1982) által vezetett Állattani Osztályra. Manninger Gusztáv Adolf professzorral élete végéig jó

²Kulcsár (2014), Vámos (2018) és Buda (2019) a társadalom generációs tagozódásában az 1925–1945 közötti években születetteket „veteránoknak” (valamely szakma régi, érdemes, idős művelői, és akiknek a tapasztalatai nagy értéket jelentenek) nevezi. Életükben a személyes kapcsolatoknak, az erkölcsi normáknak és az intuíciónak (a korábban megszerzett ismereteken alapuló képesség) fontos szerepe volt. A „Baby Boomerek” (Bébi-bumm), az 1946–1964 között születettek tapasztalata és tudása nélkülözhetetlen. Sokat dolgoznak, és határozott céljaik vannak. Az 1965 és 1979 között született X-generáció tagjait a csapatomunka, a problémamegoldó és az együttműködő képesség jellemezi. Az Y (*Youth*), vagy a Millenniumi generáció (1980 és 1995 között születettek) tagjai általában komoly szaktudással rendelkeznek, gyakran változtatják munkahelyeiket a karrier fontos szempont számukra, az együttműködésben (csapatmunkában) viszont nem a legjobbak. A Z-generáció (akiket „digitális bennszülötteknek” is neveznek) tagjai 1996–2010 között születtek. Életük jelentős részét *online* töltik, nemegyszer „a közösségi oldalhoz kapcsolódva, kezükben telefonnal alszanak el és kelnek fel” (Zombainé 2015). Karrier-orientáltak, hajlamosak a munkahely-változtatásra. Számukra fontos szempont a munka és a szabadidő egyensúlyának megteremtése. A 2010 után született Alfa-generáció tagjai feltehetően magasan képzettek, az élethosszig tanulás tagjai lesznek és teljes mértékben asszimilálódnak a világhálóba, de ez a nemzedék lesz a legmagányosabb, egyikük lesznek, és egyedül fognak élni is (Kissné 2014). Legújabb munkájában Buda (2019) felhívja a figyelmet arra, hogy a „*Homo sapiens digitalis*”-nak, ennek az új embertípusnak azonban bölcsebben és okosabban kellene használni a digitális technológiát, mivel ez a technológia önmagában nem helyettesíti az intuíciót, és nem ad világos erkölcsi iránytűt sem.

kapcsolatban volt, akit 1982. december 22-én kísértük utolsó útjára a keszthelyi Szent Miklós temetőben. A budapesti Növényvédelmi Kutató Intézetben ismerkedett meg a két évi orosz hadifogság után hazatérő Jermy Tiborral (1917–2014), aki 1948-ban került a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézetbe, és aki megtervezte a keszthelyi laboratóriumot, és rövid ideig 1957 és 1961 között vezetője, ezt követően pedig nemcsak munkatársa, hanem barátja is volt. Szakmai kapcsolataik hazai és nemzetközi konferenciákon is összekötötték őket. Jermy Tibor evolúciós elmélete révén vált világhírűvé, amelynek lényegét 1986. március 11-i akadémiai székfoglaló előadásában (Gondolatok a koevolúcióról) fogalmazott meg, és amely azonos címmel 1987-ben az Akadémiai Kiadónál az „Akadémiai székfoglalók” c. sorozatban jelent meg: „A rovarok evolúciója jelentős mértékben a növények felismerését biztosító idegrendszeri mechanizmus evolúciójának eredménye. A szelekció csak másodlagos”. Jermy Tibor un. követő evolúciós elméletének (*sequential evolution*) kidolgozása a fitofág rovarok tápnövény választási és tanulási folyamatának vizsgálatán alapult.

Rainiss Lajos 41 éves volt a találkozásunk idején. A Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a világhírű Dudich Endre (1895–1971) zoológus, Kossuth-díjas akadémikus tanítványa volt, ahol 1935-ben természetrajz-földrajz szakos diplomát szerzett. A doktori értekezésének 1940. évi megvédése után 1942-től katonai szolgálatot teljesített, majd orosz hadifogság után 1947-ben betegen tért haza Székesfehérvárra, ahol családjának lebombázott háza helyét találta. 1954-ben a keszthelyi Mezőgazdasági Akadémiára került, ahol a mezőgazdasági állattan és rovtan tanára lett. Itt ismertem meg, és munkatársi, atyai-baráti kapcsolatunk ettől az időtől 1974-ben bekövetkezett haláláig tartott. 1974. augusztus 12-én 58 éves korában halt meg. Utolsó útjára 1974. augusztus 16-án kísértük el a keszthelyi Szent Miklós temetőben. Nevéhez fűződik tk. a keszthelyi Növényvédelmi Felsőfokú Technikum 1961. évi létrehozása és a keszthelyi Pannon Agrártudományi Egyetem

Növényvédelmi Intézetének 1972-ben történő megalapítása. Javaslatomra 2007-ben a Magyar Agrártudományi Egyesület Növényvédelmi Társasága „Rainiss Lajos emlékérmét” bocsátott ki. Emlékét a Pannon Egyetem Növényvédelmi Intézetének emléktáblája és a nevről elnevezett „Dr. Rainiss Lajos előadóterem” őrzi. A találkozás során Rainiss Lajos beszélt a budapesti Eötvös-kollégiumról, a vele egy szobában lakó Jermy Tiborról és arról az élethosszig tartó barátságról, amely évekkel később a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet Keszthelyi Laboratóriumában munkatársi kapcsolattá érlelődött. A látogatásunk során megismerhettük az 5,5 kat. holdon elterülő gyümölcsöst és a modern, minden kívánságnak megfelelő új kutató objektumot, a két 25 × 6 m-es modern rovtani és virológiai üvegházakat, termosztát kamrákat, fotó-, munka- és vendégszobákat.

A látogatás során 21 éves első generációs értelmiségiként hallgattam a többgenerációs értelmiségi családokból származó nagy elődjeim főleg háborús élményekkel gazdag beszámolóit. Visszaemlékezésemben gyermekkori, főleg háborús élményeimről beszéltem, noha a II. világháború idején még csak 8–9 éves voltam. Keszthelyen a Mezőgazdasági Akadémiával szembeni Deák F. utca 35. számú ház udvari szoba-konyhás nagyon szerény bér lakásában laktunk. Fiatal korom ellenére megismerhettem az akadémia nagyírú tanárait, akiknek későbbi pályaválasztásomban nagy szerepe volt. De megismertem a háború szörnyűségeit is: a Keszthelyt ért szőnyegbombázást, két diák-társam elvesztését, a „katonaszökevénynek” nyilvánított magyar katonák nyilvános, Fő-téri kivégzését, a keszthelyi Helikon-strand fölött lelőtt amerikai pilóta holttestét, a légítámadások elleni menekülésünket az akadémia pincéjébe (a mai Xiros-klubba, amely ma az egyetemisták kedvelt szórakozóhelye), majd a lakásunk orosz (ukrán) katonák forgótáras géppisztollyal kísért átvizsgálása, édesapám „malenkij robotra” történt elhurcolását és édesanyám el nem múlt félelmeit.

Ezeknek az élményeknek az elmondását – amely csatlakozott Sáringer Gyula, Rainiss Lajos és Jermy Tiborral kapcsolatos háborús

visszaemlékezésekhez – nem példabeszédnek szántam a mostani békében élő fiataloknak, hanem csupán tanulságul, hogy egylényegű a múlt, jelen és jövő, egyik a másik nélkül nem érthető. Ezzel a visszaemlékezéssel hangsúlyozni szerettem volna azt is, hogy „Óriások vállán állva” indult el mindnyájunk tudományos pályája.

A látogatás során a lelki közösség megteremtette számunkra, hogy vendégkutatóként 1958 tavaszán elfoglalhattuk helyünket a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet Keszthelyi Laboratóriumában és megalapozhattuk kutatási pályafutásunkat. A Gondviselés ajándéka volt, amely kutatói létünk első, alig több mint két éves szakaszát jelentette 1958 és 1960 között.

A budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet és a Keszthelyi Laboratórium: A befogadás

1960-ban, amikor a keszthelyi Délnyugat-Dunántúli Mezőgazdasági Kísérleti Intézet és a Mezőgazdasági Akadémia fúziójára került sor, elveszítettük állásunkat és a kor szokásos hivatalos indokával „szolgálati érdekből” (más szóval ellenérdekből) Rainiss Lajossal áthelyeztek a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézetbe, amely lehetővé tette számunkra, hogy nem vendégként, hanem Sáringer Gyula közvetlen munkatársaként dolgozhattunk. Áthelyezésünknek politikai okai voltak. Az 1956-os forradalomban és szabadságharcban való részvételünk politikai megbízhatatlanságot jelentett az egyetem és az egyetemi ifjúság számára.

A budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet és a laboratórium szellemét a kiválóságok szelleme, műveltsége és erkölcsi példamutatása határozta meg. Tudományos alkotó szelleme egy olyan képzeletbeli és mégis valóságos világot tudott teremteni, amelynek lényege a tudomány szeretetében, az emberbaráti szeretetben és az egymás iránti szakmai segítségnyújtásban nyilvánult meg. Azért is válhatott kiemelkedővé, mert a szellemi értékeket megfelelően méltányolta, mert diktatúra- és politikamentes volt, nem utolsó sorban pedig azért, mert nem lepték el a karrieristák. Falai között tülekedésmentes baráti közösség volt, amely a nehéz években is

meg tudta őrizni szellemi szabadságát. Ebben nagy szerepe volt Sáringer Gyulának, akinek neveltetése, hite és emberbaráti szeretete követőkre talált.

Az „örök emlékü” Szelenyi Gusztáv (1904–1982) a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet Állattani Osztályának vezetője Sáringer Gyula tiszteletdíjas kutató első pártfogója 1968. október 4-én nyugdíjba vonulása alkalmából a laboratórium vendégkönyvébe a következőket írta: „A lemenő Nap köszönti még egyszer a delelő Napokat e-napon, szürke, esőterhes ég alatt, de meleg szívvel, meleg szívek között. Immánuel”. Kell-e ennél nagyobb elismerés? A laboratórium 1977. december 31-ig működött. A hazai gyengén támogatott kutatási körülmények között, a rendelkezésünkre álló szerény eszközökkel végeztük munkánkat. Visszatekintve a laboratóriumra nem hagyhatom figyelmen kívül, hogy a nem kutatói állományban dolgozó munkatársaink, asszisztenseink szorgalma, munkaszeretete nagyban hozzájárult a laboratórium hazai- és nemzetközi hírnevéhez. E helyen szeretném kiemelni tk. Tilly Józsefné, Tóth Lajosné, Molnár Katalin laboránsokat és mindenek előtt Hajdú György szakmunkást („ezermestert”), aki született intelligenciájával, találékonyságával és precíz munkájával nélkülözhetetlen segítséget nyújtott számunkra a kutatáshoz szükséges eszközök elkészítésében, és számomra az üvegház vektormentesítésében, a vírustörzsek elkülönítése szempontjából fontos izolációban, az ún. a „fűlkésítésben”. A sikertörténethez az is hozzájárult, hogy abban az időben intézmény finanszírozás volt, amely lehetővé tette azoknak a kutatáshoz szükséges anyagoknak a közvetlen beszerzését, megvásárlását, amikor még nem volt ismert a mai adminisztrációval terhelt pályázatírás és közbeszerzés, amely megnehezíti és fékezi a „tudományos gondolat” megvalósítását.

A Laboratórium felszámolása

Az 1960/1970-es években az egész országon többször végig vonuló politikai határozatok egyik célja a mezőgazdasági (növényvédelmi) kutatóintézetek Budapestről vidékre történő

kitelepítése volt. A budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet tervezett kitelepítése esetén az a megoldás kíváncszott legjobbnak, hogy Budapest városhatárához (azon kívül) legközelebb egy új intézet épüljön fel. Ehhez pénzre volt szükség, amelyet részben a Keszthelyi Laboratórium kártalanításáért fizetett összeg biztosított volna. Ezt az összeget azonban a pénzügyminisztérium zárolta. Ennek ellenére a budapesti intézet Júlia-majori (Nagykovácsi) telephelye 1973-ban felépült. A Keszthelyi Laboratórium áldozatul esett a meggondolatlan politikai döntésnek és 1977. december 31-én felszámolásra került.

Sáringer Gyula 2002-ben írt munkájában történeti áttekintést adott a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet Keszthelyi Laboratóriumáról és a tudományos életben betöltött szerepéről: „Ebben a Laboratóriumban született meg a kísérletes rovarökológia és -etológia, valamint a víruskutatás hazai felvirágzása. A laboratóriumban elért kutatási eredmények igazi paradigmaváltást jelentettek a XX. század második felében végzett növényvédelmi entomológiai és virológiai kutatások terén. Fennállása során a laboratóriumban dolgozók részéről 2 egyetemi doktori-, 4 magyar és 2 angol nyelvű kandidátusi- és 3 akadémiai doktori értekezés született, amelyet 236 magyar, 126 angol, 34 német és egy orosz nyelvű publikáció egészített ki. A laboratóriumnak 3 állandó kutatója volt: Sáringer Gyula, Jermy Tibor és Horváth József. A laboratóriumban vendégkutató volt Gáborjányi Richard virológus, Hunyadi Károly herbológus és Varjas László entomológus. Mindhárman elnyerték a mezőgazdasági tudományok doktora (ma az MTA doktora) tudományos fokozatot, habilitáltak és egyetemi magántanárok ill. nyilvános egyetemi tanárok lettek. Sáringer Gyula tanítványa (aspiráns) volt tk. Nádasy Miklós és Kondorosi Előd, akik később a keszthelyi egyetemen tanszékvezetők lettek. A külföldi (egyiptomi) aspiránsok közül ki kell emelni A. A. Boraie és Mohamad Ali nevét, akik Egyiptomba visszatérve magas egyetemi állásokat töltöttek be. Kétszáz neves külföldi kutató tett látogatást vagy dolgozott rövid ideig a laboratóriumban. A nemzetközileg

is jól ismert külföldi professzorok közül a teljességre törekvés nélkül a francia J. R. LeBerre, J. P. Moreau, P. Robert, J. C. Devergne, a német K. Schmelzer, F. Nienhaus, P. Wolf, H. E. Schmidt, R. Fritsche, W. Lehmann, E. Mühle, Th. Wetzler, H. J. Müller, K. Schumann, a horváth N. Juretic, D. Mamula, a cseh M. Svobodova, W. Blattny, J. Chod, J. Polák, az amerikai R. Goodman, M. Kosztarab, az angol F. C. Bawden, a holland L. Bos, J. de Wilde, a finn E. Sápänen, a lengyel T. Grela, M. Dziewonska, C. Kowalska, az orosz W. H. Zsuravljjev, az indiai B. B. Nagaich nevét érdemes kiemelni. A magyarországi kutatók közül – a teljességre törekvés nélkül – kiemelem Ubrizsy Gábor, Szelényi Gusztáv, Móczár László, Király Zoltán, Klement Zoltán, Vörös József, Solymosy Ferenc, Szirmai János, Beczner László, Dohy János, Pozsár Béla, Kuroli Géza, Kozár Ferenc, Szarukán István, V. Németh Mária, Bánkúti László, Szepessy István, Zsoár Kálmán, Farkas Tibor, Jenser Gábor, Matolcsy György, Nagy Barnabás, Deseő Katlin professzorok nevét. Emlékezetesek maradnak azok a szakmai és baráti találkozások és eszmecserék, amelyeket ma „csapatépítésnek” nevezünk. A laboratórium szellemi és baráti központ volt.

Egy új kezdet és a folytatás

A budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet Keszthelyi Laboratóriumát 1978 után napközis óvodává építették át és területén (környékén) 300 lakásos lakótelep (Vásártéri lakótelep) épült. Ezzel végleg elvesztettük 20 évig tartó második otthonunkat. A folytatásra két lehetőség kínálkozott. Az egyik az volt, hogy kutatómunkánkat Budapesten folytatjuk a Növényvédelmi Kutató Intézetben, amely tágra nyílt kapukkal várt bennünket. A másik, részünkről elképzelt lehetőség az volt, hogy kutatómunkánkat lakóhelyünk megváltoztatása nélkül a keszthelyi Agrártudományi Egyetemen folytatjuk, ahol nemcsak a kutatásban, hanem az oktatásban is részt veszünk. Ekkor Sáringer Gyula 50 éves, én 42 éves voltam és feltárult előttünk a lehetőség az egyetemi oktatásban való részvételre és szakmai utánpótlás nevelésére. Sáringer Gyulát

hat tagú családjával történő budapesti elhelyezkedés nehézségei, engem pedig a Szülői Ház, a gyermekkor balatoni emlékei és az alma materem iránt megnyilvánuló vonzódás, a Keszthely melletti maradást helyezte előtérbe. A mezőgazdasági tudományok doktora c. tudományos fokozatunk (ma az MTA Doktora) birtokában – amivel akkor az egyetem Georgikon és Mosonmagyaróvári Karának 170 oktatója és 43 kutatója közül rajtunk kívül csupán két egyetemi tanárnak [Kárpáti István (Botanikai Tanszék), és Győri Dániel (Talajtani Tanszék)] volt akadémiai doktori fokozata – azt reméltük, hogy az egyetemen szükség lesz ránk. Az egyetem akkori dékánja felvételi kérelmünk során azt kérdezte „Mit csináljunk veletek”? Tudomásul vettük az elutasító határozatot. Nem kívánatos személyek lettünk. Romány Pál (1929-), aki az MSZMP Központi Bizottság tagja, mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter és Sáringer Gyula 1948/1951 között egyetemi hallgatótársa volt – azonban utasította az egyetemet felvételünkre. Így kerültünk 1978. január 1-vel a keszthelyi Agrártudományi Egyetem Növényvédelmi Intézetének Bozai József (1937–2009) intézetigazgató által vezetett Növényvédelmi Csoportba. Az 1978-1990 közötti évtizedről nem kívánok beszélni. A szűk körbe tartozó megfigyelők és hamis vádakkal feljelentők légkörében éltünk és dolgoztunk. Arra a sokak által feltett kérdésre pedig, hogy a nehéz, sokszor megalázó éveinkben hogyan voltunk képesek nyugalomban végezni tudományos munkánkat azt válaszolhatom, amit Sáringer Gyula 2007-ben a Debreceni Egyetem hallgatói előtt „Egy rovarökológusi tudományos életpálya főbb állomásai a XX. század második felében” c. előadásában, a János evangéliumban (14, 27) található Jézusi búcsúbeszéddel mondott: „Békét hagyok rátok. Az én békémet adom nektek. Nem úgy adom nektek, ahogy a

világ adja. Ne nyugtalankodjék szívetek s ne aggódjon”. Ez a Jézusi béke tett immunissá bennünket. Az egyetem kutatóiként a legmagasabb tudományos fokozattal másodosztályú állampolgárok lettünk, megfosztva bennünket az oktatástól és a tudományos iskola megteremtésének lehetőségétől. Ebben szerepet játszott Sáringer Gyula konzervatív, keresztény felfogása, hitének gyakorlása és ebből fakadó intellektusa, amely ellenkezett az akkori egyetemi ifjúságot nevelő politikai felfogással. Velem kapcsolatban pedig még élt az 1956-os forradalomban és szabadságharcban való részvételem, amikor az akadémia III. évfolyamos hallgatója voltam. A politikai megbízhatóságunk – amely abban az időben fontos elvárás volt – nem elégítette ki a kívánalmakat, hiszen az egyetem Georgikon és Mosonmagyaróvári Karán a 170 oktatói és 43 kutatói státuszban lévő alkalmazottból 118 fő a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja volt, és közülük 154-en pártfőiskolai és/vagy Marxizmus-Leninizmus esti egyetemet végeztek.

E helyen nem feledkezhetem el arról az emberi kapcsolatról és szakmai segítségről, amelyet volt professzorom, a keszthelyi Agrártudományi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára Láng Géza (1916–1980) nyújtott számomra. A Magyar Tudományos Akadémia által részére épített kutató-üvegház és laboratórium³ rendelkezésemre bocsátásával és a rendszeres szakmai megbeszélésekkel egyike volt azoknak, akik a kutatómunka feltételeinek megteremtésével, a kutatási eredmények méltánylásával, a munkába vetett hit értelmével gazdagon megajándékozott.

A változás

A Pannon Egyetem és Növényvédelmi Intézete az 1989/90. évi rendszerváltást

³Láng Géza akadémikus 1979. május 31-én a Virologiai Laboratórium átadása után – amelyen tk. jelen volt Bozai József intézetigazgató és Sáringer Gyula tudományos tanácsadó is – a következőket írta vendégkönyvembe: „A rendkívül fontos kutató munkához csak szerény lehetőségeket biztosít ez a kis laboratórium. Bízunk azonban abban, hogy az emberi találékonyság, képesség ilyen körülmények között is új tudományos eredményekhez fog vezetni és segíteni fogja az egyetem felelősségére bízott növénynemesítési munkát is”. Sok sikert kívánt 1979. július 20-i látogatásuk során tk. Király Zoltán, Klement Zoltán, Gáborjányi Richard, Hunyadi Károly, Nikola Juretic, Djorde Mamula horvát virológusok, vendégkutatók.

követően új pályára állt, amelyben meghatározó szerepe volt Sáringer Gyulának. Elmúlt már 60 éves, amikor megkaphatta azt a társadalmi elismerést és megbecsülést, amelyet már korábban is megérdemelt volna. A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztálya javaslatára és támogatásával – az egyetemi javaslattal ellentétben – 1990. július 2-án a Magyar Köztársaság Ideiglenes elnöke, Göncz Árpád, a Pannon Agrártudományi Egyetem egyetemi tanárának nevezett ki. Ezt követően az egyetem Növényvédelmi Intézetének igazgatója, a Növénykórtani Tanszék és a Magyar Tudományos Akadémia Növényvirológiai Tanszéki Kutatócsoport vezetője lettem. Első intézkedéseim közé tartozott Sáringer Gyula kutatóprofesszorrá, majd 1993-ban egyetemi tanárrá történő felterjesztése volt, amelyet vezetői pályafutásom fontos eredményének tekintem. Ezt követően kérésre és javaslatomra Gáborjányi Richard a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet igazgatóhelyettesét kérésre és javaslatomra az egyetem Növényvédelmi Intézetének egyetemi magántanárává, majd egyetemi tanárává, intézetigazgatójává és az általam vezetett Magyar Tudományos Akadémia Növényvirológiai Kutatócsoport helyettes vezetőjévé, majd vezetőjévé nevezték ki. Gáborjányi Richard az egyetem Georgikon Karának dékánhelyettese, majd a Növénytermesztési és Kertészeti Tudományok Doktori Iskola vezetője lett. Javaslatomra Jermy Tibor, Király Zoltán és Klement Zoltán akadémikusok az egyetem tiszteletbeli doktorai lettek. Ezt követően társintézményeinkből Somlyay István, Varjas László egyetemi magántanári, Békési Pál, Jenser Gábor, Kazinczi Gabriella, Kiss Ernő, Molnár Jenő, Seprős Imre, Vigh Károly c. egyetemi tanári kinevezést kapott. Nevezett professzoroknak nagy szerepe volt (és van) az intézet reputációjában. Sáringer Gyulát 1993-ban, 65 éves korában a Pannon Egyetem rektorává nevezték ki. Ezt a szolgálatot 1993. július 1-től 1996. június 30-ig töltötte be. 1993. szeptember 6-án megtartott rektori székfoglaló beszédének első mondata azzal kezdődött, hogy „Isten házából jöttünk életem legjelentősebb szolgálatát *in nomine Dei* kezdem meg”.

Rektori elképzeléseivel megosztva olyan változást akartunk, amelynek lényege az egyetemi oktatás és kutatás színvonalának emelése és a hazai, valamint a nemzetközi kapcsolatok erősítése. Sáringer Gyula igazi reneszánsz műveltségű ember volt, aki munkatársaitól elvárta az erkölcsileg hiteles életet, az empátia készséget, a példaértékű magánéletet és szakmában a hazai és nemzetközi elismertséget. 1998. szeptember 1-én 70 éves korában ment nyugdíjba, de élete végéig az egyetem Növényvédelmi Intézet kutatóprofesszora, *professor emeritusa*, a fiatal oktató-kutató nemzedék iskolateremtő professzora volt. 2008-ban megkapta az egyetem legnagyobb elismerését, tiszteletbeli doktor (*Doctor honoris causa*) lett. Élete utolsó percéig dolgozott, szakmai és emberi példaképe volt munkatársainak és az egyetemi hallgatóságnak. Vallástörténeti és filozófiai „elmélyülései” megbocsátó képessége tette széppé életét és mások számára pedig példamutatóvá. Nemcsak nemzetközileg elismert tudós, hanem egy igaz ember, egy megbízható barát volt, akivel több mint fél évszázad mindennapos gondja, sikere, öröme és bánata összekötött bennünket.

Itt említtem meg ami Sáringer Gyula emlékezetéből nem hagyható ki, hogy 1998 és 2002 között 70–74 évesen nemzeti, konzervatív, keresztény gondolkodású párton kívülként, és országgyűlési képviselőként, tagja volt a FIDESZ-Magyar Polgári Párt frakciójának. „A FIDESZ belülről ahogy én láttam” c. kéziratának 2002. május 28-án részemre megküldött és irattáramban őrzött levele olyan megállapításokat, személyekre szóló jellemzéseket, és adott esetben kritikákat is tartalmazott, amelyek több mint másfél évtized után egy reálisan gondolkodó, szinte profetikus tudós ember valóságát tükrözik. Természetellenes volt számára a gyűlölködés, amely azóta is egyes politikusok természetes velejárója. Kiemelem leveléből azt az áttételesen írt véleményét, más szóval csalódását is, amely pl. a politikai szereplők általa el nem fogadható beszédstílussal volt kapcsolatos. Be kellett látnia – amint levelében írta – , hogy „... a napi politizálás az egy szakma, amely teljesen más, mint a tudomány légköre, így lassan megbékéltem az adott helyzettel és

csendes szemlélőjévé és hallgatójává váltam a frakcióban és az országgyűlésben történő eseményeknek”. Sáringer Gyula az erkölcsi, polgári értékek alapján álló bölcs ember nem vált öreg korára sem politikussá, hanem megmaradt annak a tudós embernek, akit a Gondviselés a tudományos pályára állított. Vallotta „Aki megtalálta hivatását és élete párját annak érdemes volt élni”.

Epilógus

Sáringer Gyula 2009. február 17-én a betegek szentségével ellátva visszaadta lelkét Teremtőjének. 2009. február 26-án vettünk tőle végső búcsút a keszthelyi Kiss Szent Teréz Bazilikában. Sáringer Gyula tudományos és emberi életútját Márfi Gyula veszprémi érsek méltatta. Búcsúbeszédet tartott Király Zoltán akadémikus és Boros Péter volt miniszterelnök egykori kaposvári gimnáziumi iskolatársa. Részvétlevelet küldött Orbán Viktor a FIDESZ-Magyar Polgári Párt elnöke.

Sáringer Gyula a hazai kísérletes rovar-ökológiai iskola egyik megalapítója volt. Kiemelkedő eredményeket ért el a gazdaságilag fontos kártevők nyugalmi állapotának kutatásával, és tisztázta a fotoperiódus, a hőmérséklet és a tápnövény-dormanciát kiváltó szerepét. Távozásával a hazai Növényvédelmi Állattan és kísérletes rovar-ökológia nemzetközileg is kiemelkedő iskolateremtő professzora, az MTA és a Szent István Akadémia rendes tagja, a Pannon Agrártudományi Egyetem volt rektora, professor emeritusa, *honoris causa* doktora, a Doktori és Habilitációs Bizottság tagja,

az MTA Növényvédelmi Bizottság elnöke, az MTA Veszprémi és Pécsi Területi Bizottság tagja, a Magyar Agrártudományi Egyesület Növényvédelmi Társasága tiszteletbeli elnöke, a Magyar Rovartani Társaság örökös tagja, a Széchenyi-díj, a Magyar Köztársasági érdemrend tisztikeresztje, Nagybajom és Keszthely város díszpolgára, és számos további hazai és nemzetközi díj kitüntetésétje eltávozott ugyan, de emlékezetünkben nem halt meg.

Szomorú kötelességem megemlékezni arról is, hogy Sáringer Gyula felesége Kenyeres Mária (1934–2018) 53 évi boldog házasság után, három gyermek, Mária, Magdolna és Tamás édesanyja és egykori munkatársam földi élete 2018. december 12-én véget ért. 2019. január 12-én helyeztük örök nyugalomra férje hamvai mellé a keszthelyi Kiss Szent Teréz Bazilika altemplomába. *Requiescat in pace!*

Most, amikor reggel elindultam emlékező beszédem megtartására, megálltam egy pillanatra a Georgikon Kar szobor-emlékparkjában, hogy az egyetem Növényvédelmi Intézetének mai napján emlékezzem régen elhunyt nobiles vezetőire, professzoraira és egy pislákoló gyertya fényénél megjelöljem azt a még üres helyet, ahol Sáringer Gyulára egyetemünk volt rektorára és nemzetközileg elismert tudósára büszkeséggel tekinthetne az egyetemi ifjúság. Szorongással emlékezem arra, hogy az egykori emlékek és emlékcsoportok, a jó barátok és munkatársak múlt-jelen mérlege veszteségre áll, és a mérleg nyelve az elmúlás serpenyője felé mutat.

Sáringer Gyula akadémikusra, munkatársamra, barátomra, életutunk közös ismerőjére ezekkel a gondolatokkal, és halála előtt a festői Becehegyen készült fényképpel emlékezem, és azt gondolom, hogy a több mint fél évszázados emberi, szakmai és lelki kapcsolataink a földi élet után is folytatódnak, amikor ennek pillanata elérkezik.

FORRÁSMUNKÁK

- Anonymus** (1976–1980): Kimutatás az egyetem dolgozóiról. Agrártudományi Egyetem, Keszthely.
Anonymus (2005): Sáringer Gyula kitüntetése. Keszthely és Keszthely Vidéke, 2005. március 24.

- Bognár S., Sáringer Gy. és Horváth J.** (1996): 80 éve született Rainiss Lajos. Agrofórum, 7: 48–49.
- Buda A.** (2019): Generációk, társadalmi csoportok a 21. században. Magyar Tudomány, 180 (1): 120–129.
- Dublecz K. és Lehoczky É.** (2009): Sáringer Gyula (1928–2009). Nekrológ. Georgikon, 52: 7–8.
- Gáborjáni R.** (2000): Növényvédelmi Kutató Intézet. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- Horváth J.** (1998): Sáringer Gyula 70 éves. Pannon Egyetem, Rectori Tanácssterem (előadás). Keszthely, 1998. december 18.
- Horváth J.** (2000): Ünnepi köszöntő és emléktábla leleplezés Manninger G. A. születésének 90. évfordulóján. (Kézirat). Keszthely, 2000.
- Horváth J.** (2005): A Herman Ottó úti szellem: Valóság és misztérium. Növényvédelem 41: 571–573.
- Horváth J.** (2009): Volt egyszer egy Laboratórium (1958–1978). Növényvédelem, 45: 37–39.
- Horváth J.** (2014a): *In memoriam* Sáringer Gyula (1928–2009) akadémikus a kísérletes rovarökológia és -etológia magyarországi megteremtője. Magyar Tudomány, 3: 359–366.
- Horváth J.** (2014b): *Abiit, non obiit* Sáringer Gyula. XXIV. Keszthelyi Növényvédelmi Fórum, Keszthely 2014. január 22.
- Horváth Z.** (1997): Üzenet I-II. (Magánkiadás). Keszthely, 1997.
- Jermey T.** (1987): Gondolatok a koevolúcióról. (Akadémiai Székfoglaló, 1986. március 11). Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Jermey T.** (2009): Sáringer Gyula (1928–2009). Magyar Tudomány, 10: 1274–1276.
- Jermey T. és Sáringer Gy.** (1955): A burgonyabogár (*Leptinotarsa decemlineata* Say). Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.
- Kapitány K.** (1994): Alázattal szemlélem a természetet. Beszélgetés Jermey Tibor akadémikussal. Természettudományi Közlöny, 125 (4): 172–175.
- Kissné A.** (2014): Generációk, munkaerőpiac és a motiváció kérdései a 21. században (<http://bit.ly/2woXDfo>).
- Kovács C.** (1999): Beszélgetés a 70 éves Dr. Sáringer Gyula akadémikus kutatóprofesszor, országgyűlési képviselővel. Georgikon, 2: 6–7.
- Kulcsár Zs.** (2014): Az integratív *e-learning* felé (<http://bit.ly/2pa8mYf>, 2016.07.12).
- Kurucz M.** (2010): Ifj. Manninger Gusztáv Adolf (1910–1982). Agrofórum, 21: 112.
- Markó V.** (1988): Beszélgetés a 60 éves prof. dr. Sáringer Gyula tudományos tanácsadóval (Interjú). Georgikon 1988. március 13.
- Markó L., Burucs K., Balogh M. és Hay D.** (2003): A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002 (II–III). MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.
- Rainiss A.** (1984): Hazánk mezőgazdasága diákszemmel (Dr. Rainiss Lajos életútja). Mezőgazdasági Szakisközépiskola, Székesfehérvár.
- Rainiss L.** (1940): Rendszertani tanulmány a Budapest-környéki gubacsatkákról (*Eriophyidae*). Diss., Székesfehérvár.
- Sámel J.** (1998): Egyetemi integráció. Zalai Hírlap 1998. december 18.
- Sámel J.** (2009): Bizakodóvá teheti múltja. Zalai Hírlap 2009. június 8.
- Sáringer Gy.** (1981): Becei esték 1. Georgikon 9: 1–6.
- Sáringer Gy.** (1993): Végre szeretnék oktatni. Zalai Hírlap 1993. július 20.
- Sáringer Gy.** (1995): Tudomány és erkölcs. Pannon Agrártudományi Egyetem (Ünnepi Egyetemi Tanácsülés), Keszthely.
- Sáringer Gy.** (2000): Szoboravató beszéd Dr. Manninger Gusztáv Adolf professzor születésének 90. évfordulóján. (Kézirat), Keszthely 2000. 1–7.
- Sáringer Gy.** (2002a): A Növényvédelmi Kutató Intézet (Budapest) Keszthelyi Laboratóriumának története (1952–1977). Növényvédelem, 38(8): 423–450.
- Sáringer Gy.** (2002b): Tibor Jermey academician is 85 years old. Acta Zoologica Acad. Sci. Hung. 48: 9–13.
- Sáringer Gy.** (2004): A Somogy Megyei Nagybajomból elhurcolt levente háborús élményei (1944–1945). (Magánkiadás), Keszthely 2004. 1–31.
- Sáringer Gy.** (2005): 26 esztendő a Növényvédelmi Kutató Intézet Állattani Osztályán. Növényvédelem, 41(12): 575–576.
- Sáringer Gy.** (2007): A 90 éves Dr. Dr. h. c. Jermey Tibor. Növényvédelem, 43(2): 87–90.
- Sáringer Gy.** (2009): Ötvenhét esztendő a tudomány szolgálatában. Növényvédelem, 45 (1): 40–45.
- Schoonhoven, L. M., Jermey, T. and van Loon, J. J. A.** (1998): Insect-Plant Biology. Chapman and Hall, London.
- Takács A. és Várnagy L.** (2012): A Pannon Egyetem, Georgikon Kar Növényvédelmi Intézetének története (1972–2012). Georgikon Alapítvány, Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Keszthely.
- Vajna, L.** (2002): Personal remembrance of Tibor Jermey as director. Acta Zoologica Acad. Sci. Hung., 48: 43–47.
- Vámos É.** (2018): Generációk a munkaerő-piacon. Növényvédelmi Magazin 3: 44–46.
- Vig K.** (2008): A hazai kísérletes rovarökológia kimagasló kutatója, Sáringer Gyula akadémikus köszöntése. Növényvédelem, 44 (12): 645–648.
- Zombainé Tarnótzky K.** (2015): Generációk összehasonlítása, különös tekintettel a Z generáció és tanáraik között fellelhető különbségekre. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest (<https://bit.ly/2Drldvw>).